

Działalność placówek naukowych

JÓZEF NIEMCZYK
IBRKK — Warszawa

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. *Wpływ wykorzystania Wolnego i Otwartego Oprogramowania na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw*

W dniu 15 czerwca 2011 r. w Instytucie Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur odbyła się konferencja naukowa poświęcona omówieniu wyników projektu badawczego pt. *Wpływ wykorzystania Wolnego i Otwartego Oprogramowania na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw*. Ten pionierski temat został zrealizowany z inicjatywy młodych pracowników Instytutu z Zakładu Konkurencyjności Przedsiębiorstw, a zwłaszcza mgr G. Konata, zafascynowanego ideą Wolnego i Otwartego Oprogramowania (WOO)¹.

Konferencję otworzył, a następnie poprowadził Dyrektor IBRKK, prof. dr hab. R. Michalski. W zagajeniu podkreślił potrzebę badań podkreślających znaczenie WOO dla rozwoju gospodarczego, w tym dla racjonalizacji przedsiębiorczości. W konferencji udział wzięli pracownicy IBRKK, Szkoły Głównej Handlowej, Uniwersytetu Łódzkiego i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Na konferencji byli również obecni przedstawiciele GUS oraz Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych.

Założenia i metodologię projektu przedstawił Kierownik Zakładu Konkurencyjności Przedsiębiorstw IBRKK, dr T. Smuga. Stwierdził on, że celem projektu było ustalenie, czy polskie przedsiębiorstwa wykorzystują w swojej działalności Wolne i Otwarte Oprogramowanie. Odpowiedź na to pytanie starano się uzyskać na podstawie analizy danych ankietowych uzyskanych z polskich firm². Pytania ankietowe dotyczyły wykorzysta-

¹ Znaczenie i istota WOO została omówiona przez G. Konata w: *Strategiczne rozwidlanie w tworzeniu Wolnego i Otwartego Oprogramowania*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 10.

² Badaniem ankietowym objęto 3000 przedsiębiorstw, w tym 1500 przedsiębiorstw z woj. mazowieckiego oraz 1500 przedsiębiorstw z woj. świętokrzyskiego. Na ankietę odpowiedziały 434 firmy (14,5% próby), w tym 323 podmioty publiczne i 111 podmiotów niepublicznych. Z woj. mazowieckiego odpowiedziały 203 przedsiębiorstwa (13,5% próby), z woj. świętokrzyskiego zaś 231 przedsiębiorstw (15,4% próby).

nia przez przedsiębiorstwa programów należących do rodziny/kategorii WOO w codziennej działalności oraz motywów wpływających na decyzje o wdrażaniu tych programów. Efektem badania była, jak podkreślił dr T. Smuga, ocena efektywności i konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez pryzmat racjonalności ich decyzji co do wyboru oprogramowania WOO i jego wykorzystania.

Projekt miał za zadanie ocenić z jednej strony istotę WOO, bariery i warunki jego upowszechniania, z drugiej zaś jego znaczenie gospodarcze. Ze względu na małą powszechność stosowania WOO badanie należy uznać za trudne, zarówno zakresu pierwszego, jak i drugiego, odnoszącego się do oddziaływania WOO na konkurencyjność przedsiębiorstw.

Na konferencji wygłoszono 6 referatów będących podstawą interesującej i owocnej dyskusji. Poza dr S. Smugą referaty wygłosili dr hab. A. Skowronek-Mileczarek, mgr G. Konat (2 referaty), mgr W. Karpińska-Mizielińska oraz mgr P. Dziwulski.

WOO to względnie nowe i mało rozpowszechnione produkty postępu informatyczno-komputeryzacyjnego. Przyczyn małej powszechności jest wiele, ale najczęściej wynikają z niskiej świadomości użytkowników, wygodnictwa czy braku zaufania do „niemarkowych” WOO. Jak stwierdził w swoim referacie mgr G. Konat, w odróżnieniu od najczęściej stosowanych programów zamkniętych, wytwarzanych przez duże, najczęściej międzynarodowe firmy informatyczno-komputerowe, istotą programu otwartego jest to, że w zasadzie każdy może być jego twórcą. Programy WOO są bezpłatne. Powszechna dostępność kodu źródłowego (*open source* — otwarty kod źródłowy³) pozwala programiście (w tym użytkownikowi) tanio i szybko, niejako natychmiast, zmienić program, np. bardziej dostosować go do swoich potrzeb i preferencji, poprawić błędy w programie, stworzyć odrębną aplikację komputerowe. Użytkownik, nawet mimowolnie lub nieświadomie, wnosi coś do projektu, jeśli np. zauważy błąd. To może się automatycznie przełożyć na sprawniejsze funkcjonowanie firmy, jej zarządzanie oraz ułatwić jej rozwój, a tym samym wzrost konkurencyjności na rynku.

Korzyść usprawnienia pracy jest, wg mgr G. Konata, głównym motywem modyfikowania danego otwartego programu, ale ważne są również inne motywy. Zalicza się do nich np. korzyść relaksu, wynikającą z tego, że tworzenie WOO może być przerwą w nudnej pracy, która staje się efektywniejsza na skutek wprowadzanych do programu WOO zmian. Praca nad WOO może być ponadto motywowana chęcią przyspieszenia (akceleracji) kariery, zdobycia uznania w świecie twórców i odbiorców WOO.

Jak ocena mgr G. Konat, firmy produkujące programy komputerowe są mało elastyczne i ze względów zarówno obiektywnych, jak i subiektywnych nie są w stanie w pełni uwzględnić i zaspokajać potrzeb rynkowych użytkowników. Dzieje się tak dlatego, że m.in.:

- firmy nie są w stanie wystarczająco dobrze zidentyfikować potrzeb konsumentów (zwłaszcza z powodu wysokich kosztów transferu informacji oraz ze względu na wielość podmiotów i użytkowników programów),
- firmy nie mają odpowiednich bodźców, aby wyjść naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom użytkowników w każdej kwestii, tym bardziej że te potrzeby i oczekiwania stale się zmieniają.

Firmy produkujące programy komputerowe dostrzegają te problemy i starają się, z jednej strony, w miarę możliwości zaspokajać nowe i specyficzne potrzeby użytkowników, z drugiej zaś niejako zahamować konkurencyjną „ofensywę” WOO poprzez tzw. syste-

³ W praktyce otwarte kody źródłowe są wolne (*free software*), tzn. programista (użytkownik) ma swobodę np. uruchamiania programu w jakimkolwiek celu, jego udoskonalania stosownie do potrzeb oraz redystrybuowania kopii.

my usługowe (*Software as a Service*, SaaS). Poruszyła ten temat w swoim wystąpieniu dr hab. A. Skowronek-Mielczarek.

Według mgr G. Konata, obecnie nad 300 tys. programów WOO (np. LINUX, LibreOffice, Mozilla, GIMP, Inkscape, Gretl) pracuje na świecie ponad 2 mln programistów, zarówno profesjonalistów jak i amatorów.

Jak stwierdziła dr hab. A. Skowronek-Mielczarek, technologie informatyczne odgrywają zasadniczą (strategiczną) rolę w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa, co tym samym warunkuje jego konkurencyjność. Do funkcji technologii informatycznych w przedsiębiorstwie prelegentka zaliczyła: podnoszenie sprawności organizacji, zwiększanie efektywności działalności operacyjnej, kreowanie potencjału firmy i jej wartości, przyspieszanie reakcji przedsiębiorstwa na zmiany zachodzące w jego otoczeniu, umożliwianie podejmowania decyzji na podstawie ich racjonalności ekonomicznej (scenariusze rozwiązań), wdrażania w sposób ciągły różnorodnych innowacji oraz działania przedsiębiorstwa w sieciach.

Według mgr G. Konata, WOO należy traktować jako dobro publiczne. Jest istotne, że jest to m.in. dobro nierywalizacyjne (*non-rivalry good*). Koszt podzielenia się wspólnym dobrem jest zawsze zerowy. WOO jest dobrem niewykluczalnym (*non-excludable good*), może występować oprócz innych, zarówno otwartych jak i zamkniętych programów komputerowych (nie potwierdziło jednak tego aż 84% respondentów). Badani są przekonani, że stosowanie WOO bardziej wpływa na sprawność niż na konkurencyjność przedsiębiorstwa. Nie mniej jednak, dokonana w projekcie (na próbie 255 obserwacji) ekonometryczna ocena wpływu WOO na sprawność przedsiębiorstwa pozwala stwierdzić, że wpływ ten występuje m.in. wtedy, kiedy: zatrudnienie jest mniejsze niż 250 osób, komputery są wykorzystywane w działalności podstawowej (statutowej) lub w sprzedaży, istnieje wyodrębniona komórka IT, decyduje o wyborze oprogramowania podejmuje kierownictwo lub sami pracownicy, są wykorzystywane programy OpenOffice lub MySQL.

WOO może odgrywać stymulującą rolę w przedsiębiorstwie w przypadku, gdy jego poziom konkurencyjności jest zadowalający. Tymczasem, jak stwierdziła mgr W. Karpińska-Mizelińska na podstawie wyników badania, że tylko niespełna połowa ankietowanych przedsiębiorstw (45%) miała poziom konkurencyjności wysoki lub bardzo wysoki (ok. 11% miała poziom ten niski lub bardzo niski). Wyłącznie oprogramowanie WOO jest stosowane tylko w 4,6% badanych przedsiębiorstw, 56,5% respondentów użytkuje zarówno oprogramowanie zamknięte, jak i oprogramowanie otwarte, a 38,9% wyłącznie oprogramowanie zamknięte. Aż 49,5% przedsiębiorstw użytkuje WOO, ponieważ jest darmowe i tym samym przyczynia się do obniżenia kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa (tak stwierdziło 25,6% badanych). Twierdzi, że ma świadomość niższej jakości programowania WOO, ale że jest ono wystarczające na potrzeby przedsiębiorstwa, 15,2% respondentów. Tylko 12% badanych ocenia WOO jako bezpieczne. Jest istotne, iż 13,4% respondentów stwierdza, że nie w Polsce żadnych barier w zakresie wykorzystania WOO, a ok. 24% uważa, iż główną barierą jest brak wiedzy i informacji o WOO. Tylko 5,8% badanych uważa za barierę wykorzystania WOO zbyt skomplikowane, niejasne regulacje prawne.

Reasumując, można uznać, że konferencja była pozytywnym przyczynkiem oceniającym dorobek projektu, stając się podstawą dalszych prac związanych z przygotowaniem sprawozdania z badania i przygotowaniem publikacji. Niektóre problemy były podczas konferencji, zwłaszcza w czasie dyskusji, korygowane i uściślane. Projekt, jak wynika z przebiegu konferencji, nie wyczerpuje problematyki WOO i wydaje się, że niezbędne będą dalsze badania możliwości i korzyści wykorzystania tego oprogramowania, zwłaszcza w zakresie wpływu WOO na sprawność i konkurencyjność przedsiębiorstw.